

ЗНАЧЕННЯ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ

Омельяненко Катерина Анатоліївна,

викладач кафедри хореографії та музичного мистецтва

Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

ORCID ID: 0000-0002-6506-9784

У статті висвітлено теоретичні аспекти значення класичного танцю у розвитку сучасної хореографії. Узагальнення матеріалів наукового пошуку засвідчили, що серед основних характеристик класичного танцю, таких як досконалість, художність, закінченість форми, класичний танець передбачає досконалу систему навчання та тренування. Застосування історико-генетичного та ретроспективного аналізу дало змогу з'ясувати та висвітлити становлення та розвиток системи класичного танцю, а також генезу сучасної хореографії.

Узагальнення матеріалів наукового пошуку засвідчили, що класичний танець орієнтований на розвиток фізичних даних танцівників-виконавців, на формування необхідних технічних навичок і дає змогу вдосконалити рухи, пластику, розтяжку танцівників. Порівняльно-зіставний аналіз, котрий забезпечив детальний розгляд проблеми, надав можливість з'ясувати, що на основі запозичень та трансформації деяких елементів, рухів класичного танцю виникла велика частина комбінацій сучасного танцю.

Установлено, що для сучасного танцю притаманні рухи, які не зустрічаються у класичному, це пояснюється тісним взаємозв'язком сучасної хореографії зі спортивними напрямками. Вагомим ознакою сучасного танцю є зближення з реальною дійсністю. Для нього не досить вагомими є витягнуті ноги чи виворотність. Натомість широко застосовується у сучасному танці запозичений із класичного танцю рух – plie.

Ключові слова: класичний танець, сучасний танець, хореографія, рухи танцю, рисунок.

Omelianenko Kateryna. Meaning of Classical Dance in the Development of Modern Choreography

The article highlights the theoretical aspects of the importance of classical dance in the development of modern choreography. The Summarizing the materials of scientific research proved that among the main characteristics of classical dance, such as perfection, artistry, completeness of form, classical dance implies a perfect system of training and training. The use of historical-genetic and retrospective analysis made it possible to find out and highlight the formation and development of the classical dance system, as well as the genesis of modern choreography.

The Summarizing the materials of scientific research proved that classical dance is focused on the development of the physical data of dancers-performers, on the formation of the necessary technical skills, and allows to improve the movements, plasticity, and stretching of dancers. The Comparative and comparative analysis, which provided a detailed consideration of the problem, made it possible to find out that a large part of modern dance combinations arose based on the borrowing and transformation of some elements and movements of classical dance.

The author established that modern dance has movements that are not found in classical dance, this is explained by the close relationship between modern choreography and sports. A significant feature of modern dance is the rapprochement with reality. For him, extended legs or inversion are not significant enough. Instead, a movement borrowed from classical dance - plie - is widely used in modern dance.

Key words: classical dance, modern dance, choreography, dance movements, drawing.

Сучасна хореографія відзначається особливою багатогранністю. На відміну від класичного танцю сучасна хореографія включає велику кількість елементів, які використовуються в різноманітних ракурсах. Як наслідок, вони впливають на створення хореографічного образу. Сьогодні на ниві хореографічного мистецтва популярним стає запозичення елементів класичного танцю до сучасних напрямів хореографії. Під таким кутом зору жанрове і стиліове розмаїття класичного танцю та його поєднання із сучасною хореографією збагачують лексичну виразність останнього.

Особливий інтерес у контексті вибраної нами проблеми становлять наукові розвідки, які висвітлюють питання історії, теорії та методики викладання класичного танцю Л. Андрощук, Ю. Безпаленко, Г. Березова, С. Васірук, Ю. Горських, І. Цветкової.

Вагомими аспектами нашого дослідження є доробки, присвячені сучасній хореографії (Д. Бернадська, Ю. Васич, О. Верховенко). Водночас аналіз науко-

вої думки дає підстави констатувати, що використання форм класичного танцю у сучасній хореографії не було предметом цілісного дослідження.

Метою статті є висвітлення значення класичного танцю у розвитку сучасної хореографії.

Висвітлюючи значення та вплив класичного танцю на розвиток сучасної хореографії, доцільно звернути увагу на виникнення класичної хореографії у цілому. Доведено, що класичний танець виник у результаті відокремлення окремих видів танцю, поділу танцівників на «класичних» і «характерних». Із плином часу означений термін почав уживатися серед широкого загалу. Він витіснив існуючі раніше терміни, зокрема «серйозний», «благородний», «академічний».

Констатуємо, що будь-які танцювальні напрями класичного балету є ключовими складниками сучасного танцю. Так, сучасний танець являє собою танцювальну течію, яка зумовлена комплексними знаннями, можливостями власного тіла. У сучасному танці можна

втілити ідею, тему, образ дійсності на основі хореографічної системи, прийомів і пластичних навичок. Таким чином, сучасна хореографія займає невизначену позицію у сучасному мистецтві.

Сучасна хореографія – це синтез класичного танцю, елементів гімнастики та акробатики. Сучасна хореографія включає у себе заняття з усіх видів сучасного танцю. Усі ці напрями цікаві й у комплексі надають найбільший ефект, доповнюючи і збагачуючи один одного. Саме тому сьогодні виникає особливий інтерес до сучасних напрямів хореографії. Існують різноманітні стилі хореографії, які, як правило, вміщують елементи всіх танців, зокрема і класичного. Водночас елементи класичного танцю відображають прагнення складного суперечливого внутрішнього світу людини. Такі можливості допомагають зрозуміти самих себе, власні дії та думки. Застосування елементів класичного танцю в сучасних постановках є свого роду свідомим управлінням власного тіла до несвідомого використання танцювальних рухів.

Зауважимо, що класичний танець є основою хореографії. Заняття класичним танцем є вкрай складною, копіткою роботою. Вони наповнені незліченими повтореннями елементів виконавчої техніки, а також нерозривно пов'язані з працею хореографа. Класичний танець є одним із головних виразних засобів балетного мистецтва. Він являє собою сформовану за допомогою часу, впорядковану, систематизовану систему танцювальних рухів. Остання еволюціонувала протягом багатьох століть.

За твердженнями Л. Цветкової, класичний танець являє собою систему, що формує виразність рухів, властивих танцювальним проявам особистості на різних культурних стадіях [1]. Класичний танець становить систему виразних засобів хореографічного мистецтва. Він заснований на ретельному розробленні різних груп рухів і позицій ніг, рук, корпусу та голови.

Застосування історико-генетичного та ретроспективного аналізу дає підстави стверджувати, що європейський класичний танець сформувався у XVI–XVII ст. Констатуємо, що мистецтво хореографії постійно розвивається і видозмінюється. Мова пластики, мова танцю, якими володіють танцівники-виконавці, завжди привертатиме увагу і викликатиме захоплення у глядачів усього світу [5].

Упродовж тривалої історії свого розвитку класичний танець склався у виразну систему рухів, що характеризується блискучою художньою закінченою формою. Класичний танець володіє найбільш досконалою системою навчання і тренування танцівників. Даний вид хореографічного мистецтва заснований на глибоких анатомічних і фізіологічних закономірностях. Класичний танець, будучи фундаментом усієї хореографічної підготовки, займає особливе місце серед інших спеціальних напрямів.

Класичний танець розглядається нами як інструмент для розвитку тіла танцівника і формування його індивідуальної хореографічної лексики. Засобами цього виступають синтез, актуалізація і розвиток різних тех-

нік та танцювальних стилів сучасної хореографії. Обов'язковим принципом класичного танцю вважається виворотність. Вона є основою вихідних положень і поз. Саме виворотність дає змогу використовувати бокові рухи, виконання різноманітних па чи відкривання ніг у бік.

Відзначимо, що найбільшій натягнутості, прямої лінії і т. д. виконавець здатний досягти у стрибку, зокрема під час польоту. Ба більше, найвищу точку витягнутості, стрункості, підтягнутості на підлозі забезпечує танець на пальцях. Останній має назву «танець на пуантах». Наголосимо, що виворотне положення ніг забезпечує виконавцю можливість вільного виконання рухів класичного танцю і створює умови для такої інтерпретації хореографічного малюнку, яка відповідає законам художнього сприйняття, законам краси [2].

Поєднання природної і набутої в процесі систематичних занять із класичного танцю виворотності ніг із легким кроком перетворює танець на насправді привабливе видовище. Виворотність ніг дає змогу вдосконалювати техніку, допомагає виробляти таку сценічну якість, як артистизм. Досить розвинута рухливість ніг пояснюється тим, що за виворотного положення ніг великий вертель стегнової кістки знаходиться не зовні, а позаду тазостегнового суглобу. Як наслідок, відбувається усунення кісткової перешкоди для виконання ногою рухів великої амплітуди. Тому однією з професійних вимог класичного танцю є саме відмінна виворотність ніг. Під час визначення виворотності у виконавця доцільно звернути увагу на такі показники:

- будову тазостегнового суглобу;
- ступінь піддатливості ноги, тобто на здатність усієї ноги (стегна, гомілки, стопи) зайняти виворотне положення;
- можливість розвитку виворотності ніг виходячи з наявності активної і пасивної виворотності ніг;
- надмірне перерозгинання в колінних суглобах (різко виражені Х-подібні ноги), що іноді зумовлюється слабкістю зв'язково-м'язового апарату танцівника, як наслідок, відбувається негативний вплив під час занять хореографією [3].

Уважаємо за належне зауважити, що складним в анатомічному і функціональному відношенні апаратом є стопа. Саме стопа слугує опорою тіла людини і виконує ресорні функції, а також функції регулятора рівноваги. Стопа сприяє відштовхуванню тіла під час ходьби, бігу, стрибків. У класичному танці стопа виконавця відіграє неабияку естетичну роль, створюючи своїм витягнутим підйомом разом із витягнутою ногою закінчену лінію в малюнку танцю.

На основі застосування загальнонаукових методів дослідження можемо зауважити, що школа класичного танцю має величезний арсенал технічних прийомів і виразних засобів. Так, основи класичного танцю дають змогу відточити рухи, удосконалити пластику і розтяжку. Вони настільки універсальні, що навіть досвідчені виконавці інших танцювальних напрямів не припиняють займатися класичним танцем.

Наголосимо, що в класичному танці затверджено п'ять позицій ніг і три позиції рук. Більше того, прийнято строго встановлені положення корпусу, голови, плечей, форми поз: en face (ан фас), croise (круазе), efface (еффасе), ecarte (екарт). Останні є основними позами, які розраховані на одночасні розвороти корпусу, ніг і рук по відношенню до глядачів, а також розвиток рухів назовні: en dehors (ан деор) і всередину: en dedans (ан дедан) [4].

Порівняльно-зіставний аналіз засвідчує, що система класичного танцю розробила чіткі групи рухів, серед яких ми виокремлюємо такі: згинати і присідати – plie (пліе); витягання – tendu (тандю); піднімання – releve (релеве); ковзання – glissade (глісад); стрибки – saute (соте); обертання – tournant (турнан).

Зупинимося на більш детальній характеристиці окремих частин класичного танцю, які досить активно використовуються у сучасній хореографії. Так, адажіо (італ. adagio) – повільна частина танцю, яка супроводжується музикою переважно ліричного характеру. Адажіо складається з комбінацій, які включають широкі та плавні рухи. Адажіо також може бути самостійним танцювальним епізодом в па-де-де, па-де-труа, па д'аксьон, гран па.

Наступною частиною, яка характеризує класичний танець, є алєгро (allegro). У класичному танці та балеті алєгро визначає швидку частину, яка зустрічається в па-де-де, па-де-труа, па д'аксьон, гран па. Ба більше, під алєгро розуміється розгорнутий масовий заключний танець акту. Таким чином, ми доходимо висновку, що алєгро в класичному танці є особливою частиною, яка заснована на стрибковій та пальцевій техніках [7].

Особливо вагомю частиною класичного танцю є антре (від фр. entree – вхід) – вихід на сцену одного або декількох танцівників. Окрім того, антре трактується і як перша частина розгорнутих класичних танцювальних форм. Досить часто антре виконує роль експозиції.

Наступною частиною класичного танцю, яка, на нашу думку, відзначається особливою вагомістю, є гран па (від фр. grand pas – великий танець). Констатуємо, що в балеті гран па трактується як ансамблевий танець за участю солістів, корифеїв та кордебалету. У гран па хореографія узагальнена, поетична. Вона висловлює внутрішній зміст балету. В означеній частині відбувається симфонічний розвиток танцювальних тем. Останні переплітаються, протидіють одна одній тощо. Зазвичай гран па є заключним танцем акту або картини.

Особливою частиною, яка є фундаментальним складником класичного танцю, вважаємо коду (фр. coda, від лат. cauda – хвіст) – швидку заключну частину багатьох танцювальних форм (віртуозного характеру).

Звернемо увагу на складну музично-танцювальну форму, яка досить органічно пов'язана з розвитком балетного сюжету та має назву «па д'аксьон» (фр. pas d'action, від фр. pas – рок, action – дія). Па д'аксьон складається з таких частин:

- entree, що представляє всіх учасників;
- adagio солістів у супроводі корифеїв і кордебалету;

- варіацій;
- загальної коди.

Невід'ємною частиною класичного танцю є па-де-де (від фр. pas dedeux – танець двох). Зауважимо, що балетне па-де-де є однією з основних музично-танцювальних форм, прийнятих у балеті, і складається з таких частин:

- загального виходу (entree);
- парної ліричної частини (adagio);
- варіації (соло) танцівника;
- варіації (соло) танцівниці;
- спільного танцю (коди).

Вагомю формою у класичному танці є па-де-катр (від фр. pas dequatre – танець учотирьох). У балеті па-де-катр є танцем чотирьох виконавців. Він відзначається своєю музично-танцювальною формою. Остання має різну структуру:

- об'єднання двох па-де-де;
- або танцювальна композиція для чотирьох танцівників;
- або танцювальна композиція для чотирьох танцівниць та інших.

Наголосимо, що музично-танцювальною формою в балеті, що повторює побудову па-де-де з додатковою танцівницею, яка виконує свою варіацію між адажіо і варіацією танцівника, має назву «па-де-труа» (від фр. pas detrois – танець утрьох) [3].

Доведено, що класичний танець є фундаментом хореографічного навчання. Він орієнтований на розвиток фізичних даних танцівників-виконавців, на формування необхідних технічних навичок. Засвоєння елементів класичного танцю впливає на формування загальної культури, музичного смаку. Класичний танець створювався шляхом довгого і ретельного відбору різноманітних виразних рухів.

Класичний танець пов'язаний із різноманітним виконанням виразних рухів, із розвитком технічної танцювальної майстерності. Він допомагає відчувати тіло, передавати окремі почуття, які відтворюються за допомогою рухів, впливає на виховання артистизму.

Сучасний танець у своєму нинішньому сценічному вигляді багато в чому тісно пов'язаний із класичним. Частина вправ сучасного танцю народилися в результаті запозичень і переробок елементів класичного танцю. Така дія є цілком природним процесом, оскільки класичний танець будувався на елементах народного танцю. Повільні рухи сучасного танцю, як правило, ближчі до класичного. Натомість швидкі – далі від неї [8].

Сучасний танець рясніє різними рухами, яких у класичному танці ми не зустрічаємо. Можемо пояснити це тим, що сучасний танець запозичує безліч елементів із гімнастики, акробатики тощо. Провідною стилістичною ознакою сучасного танцю є зближення з конкретною дійсністю. Установлено, що для сучасного танцю не так важливим є гранично витягнуті ноги, які обов'язкові для класичної хореографії. Не досить вагомою є й виворітність, яка становить основу класичного танцю. Однак застосування такого руху, як plie, у сучасному танці досить широке.

Нами було встановлено, що використання лексики класичного танцю в сучасній хореографії розвиває технічну танцювальну майстерність виконавців сучасних танцювальних напрямів. Класичний танець учиє танцівника відчувати своє власне тіло і виражати почуття за допомогою рухів. Процес створення сучасних хореографічних композицій передбачає синтез театрального, музичного, танцювального мистецтва, а також мистецтва пантоміми. Елементи лексики класичного танцю у сучасних хореографічних композиціях можуть входити в той чи інший рух як основний або як додатковий елемент. Вони здатні відтворюватися повільно або швидко, фіксуватися тривало або коротко, посилювати чи послаблювати динаміку виконавських рухів. Сучасна класична хореографія постійно ускладнюється новою технікою, новими елементами, обертаннями як на підлозі, так і в повітрі. Вона збагачується сильними вольовими злетами тощо [6].

Саме класичний танець проголосив сучасний танець високим мистецтвом, яке здатне існувати самостійно без

використання музики, театрального мистецтва тощо. Зауважимо, що всі існуючі напрями сучасної хореографії схожі між собою лексикою, музикою, костюмом і т. д. Також стилі сучасного танцю мають загальні особливості у застосуванні танцювального малюнка.

Таким чином, можемо стверджувати, що класична школа хореографії – це не тільки система засвоєння програмних рухів. Це система естетичного виховання тіла і духу майбутніх артистів. Саме тому класичний танець є фундаментом сценічних видів танцю, який дає змогу вдосконалити рухи, пластику. Він сприяє розтягці танцівників, граціозному виконанню танцювальних па. Основи класичного танцю пов'язані з високим мистецтвом і самостійним видом театрального дійства, здатного розвивати сюжет. Класичний танець є універсальним танцювальним напрямом. Означена система рухів покликана зробити тіло виконавців дисциплінованим, рухливим, чутким інструментом для оволодіння сучасними видами танцювального мистецтва.

Література:

1. Березова Г. Класичний танець у дитячих хореографічних колективах. Київ, 1990. 189 с.
2. Подік Т. Розвиток ритміко-пластичних здібностей через стильове розмаїття сучасної хореографії. Кривий Ріг, 2017. 104 с.
3. Рехліцька А., Білоусенко І. Рухи класичного танцю у схемах. Херсон, 2014. С. 58 с.
4. Танець модерн у художній культурі ХХ століття. URL: <https://allref.com.ua/uk/skachaty>.
5. Ткаченко І.О. Викладання класичного танцю для студентів-хореографів педагогічних вузів України (досвід роботи Сумського державного педагогічного університету імені О.С. Макаренка). І Міжнародна науково-практична конференція «*ACTUAL TRENDS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH*», м. Мюнхен, 19-21 липня 2020 р. С. 278-284.
6. Ткаченко І., Чень Чжень. Методики викладання класичного танцю для спортсменів-гімнастів. *PRIORITY DIRECTIONS OF SCIENCE AND TECHNOLOGY DEVELOPMENT* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 24–26 січня 2021 р. Київ, 2021. С. 187–193.
7. Цветкова Л. Методика викладання класичного танцю. Київ, 2005. 268 с.
8. Шариков Д. Теорія, історія та практика сучасної хореографії: генезис і класифікація сучасної хореографії – напрями, стилі види. Київ : КМУ, 2010. 208 с.

References:

1. Berezova H. (1990). *Klasychnyy tanets u dytyachykh khoreohrafichnykh kolektyvakh* [Classical dance in children's choreographic groups]. Kyiv. 189 p. [in Ukrainian]
2. Podik T. (2017). *Rozvytok rytmiko-plastychnykh zdibnostey cherez styl'ove rozmayittya suchasnoyi khoreohrafiyi* [Development of rhythmic and plastic abilities through the stylistic variety of modern choreography]. Kryvyy Rih. 104 p. [in Ukrainian]
3. Rekhlytska A., Bilousenko I. (2014). *Rukhy klasychnoho tantsyu u skhemakh* [Classical dance movements in diagrams]. Kherson. 58 p. [in Ukrainian]
4. *Tanets modern v khudozhniy kulturi KHKH stolittya* [Modern dance in the artistic culture of the 20th century]. URL: <https://allref.com.ua/uk/skachaty>. [in Ukrainian]
5. Tkachenko I.O. (2020). *Vykladannya klasychnoho tantsiu dlia studentiv-khoreohrafov pedahohichnykh vuziv Ukrainy (dosvid roboty Sumskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni O.S. Makarenka)* [Teaching classical dance for students-choreographers of pedagogical universities of Ukraine (work experience of Sumy State Pedagogical University named after O.S. Makarenko)]. I International Scientific and Practical Conference «*ACTUAL TRENDS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH*», Munich, pp. 278-284. [in Ukrainian]
6. Tkachenko I., Chen Chzhen (2021). *Metodyky vykladannya klasychnoho tantsyu dlya sport-smeniv-himnastiv* [Methods of teaching classical dance for gymnasts]. *PRIORITY DIRECTIONS OF SCIENCE AND TECHNOLOGY DEVELOPMENT: materialy V Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi*. Kyiv. (24 – 26 sichnya 2021 r.). P. 187 – 193. [in Ukrainian]
7. Tsvyetskova L. (2005). *Metodyka vykladannya klasychnoho tantsyu* [Methods of teaching classical dance]. Kyiv. 268 p. [in Ukrainian]
8. Sharykov D. (2010). *Teoriya, istoriya ta praktyka suchasnoyi khoreohrafiyi: Henezys i klasyfikatsiya suchasnoyi khoreohrafiyi – napryamy, styli vydy* [Theory, history and practice of modern choreography: Genesis and classification of modern choreography - trends, styles, types]. K.: KyMU. 208 p. [in Ukrainian]